

betekintést kapunk a moldvai csángó bőrhímezések (bőr ruhadarabok, öltés és díszítőelemek) művészetébe is.

Dr. Nagy Jenő az *Öltözet* című fejezetben megállapítja, hogy a moldvai csángó öltözet mai formájában is beszédes bizonyítéka annak az együttélésből eredő közös kultúrának, amely a délkelet-európai népeket évszázadokon át összekapcsolta. A moldvai csángóság az öltözködés terén nemcsak az öltözet anyagának házi előállítására és feldolgozására tekintetében, hanem szabása és díszítése szempontjából is a román, a Duna melléki bolgár és a dél-ukrán népi öltözetekhez hasonlít, de ilyen lehetett fő vonásaiban a XVII—XVIII. századi székely öltözet is, melynek legjellemzőbb vonásai a férfiakon a hosszú szárú szűk vászon- vagy gyapjúposztó nadrág, a kieresztett aljú hosszú ing széles övvel, kucsma, kalap, a bocskor és csizma, újabban a bakancs. A nőknél hímzett vászoning hozzávarrott ingaljjal, ezen csíkos fekete gyapjú lepelszoknya. Mindkét nemnél felsőruha a szabásában és díszítésében csaknem azonos gyapjas bőrből készített bunda és mellrevaló, valamint a háziszóttas posztóköpeny, újabban a kötött holmi. Dr. Nagy Jenő külön foglalkozik a női és a férfi öltözetrel. A haj és fejrevaló, az alsóruha, a felsőruha, bőrruhák, szoknyafélék, a lábbeli, a menyasszony és vőlegény öltözete rajzokon és fényképeken is szemlélhető. Végezetül a halott öltözetéről is ír a gyűjtő.

Az értékes monográfiát gazdag szakszójegyzék és szómutató zárja, mely a szövegben előforduló moldvai csángó kifejezéseket értelmezi. A tanulmányok elolvasása után egyet kell értenünk Dr. Kós Károly szakszerű megállapításával, mely szerint a csángóság népművészete nem a különböző eredetű elemek és hatások egyszerű összege, hanem mindezeknek az adott helyi körülményekhez, életmódhoz igazodó, értékrend szerint válogatott és csoportosított, önálló, szerves és sajátos egysége.

SÁRVÁRI V. Zsuzsa

K É P Z Ő M Ű V É S Z E T

RAGASZTOTT SÍKOK EGYMÁSON ÁTBUKDÁCSOLÓ KAVALKÁDJA

Anna Atanacković újvidéki tárlatáról

Anna Atanackovićnak, a Szabadkai Népszínház igen tehetséges jelmeztervezőjének újabb képzőművészeti kiruccanását tekinthetjük meg nemrég a Vajdasági Iparművészek és Formatervezők Egyesületének újvidéki kiállítótermében.

„A fényképen és minden kezem ügyébe akadó nyomtatott anyagon művelt massacre egy csomó változatos formát ad, egy olyan halmazt, amelyhez azért fordulok, hogy újra és újra átérezsem a lehetetlennek, a lehetségeshez, a kellemesnek a kellemetlenhez való közelítésének csodáját” — olvashatjuk a kollázsok szerzőjének vallomását a kiállítás katalógusában.

Atanacković legutóbbi tárlatát szemlélve úgy tűnik, művészete spontánabb, elementárisabb erejű lett. Kollázsain, vagy ha jobban tetszik, presse art-darabjain pontosan érzi, érzékelteti, hogy ezek azok a tartalmak, amelyeket már nem fejezhetnek ki a hagyományos festői és szobrászi eszközök, ezáltal pedig alkotásai egy csapásra meggyőzővé válnak. Meggyőznek bennünket arról, hogy ezt a mondanivalót csak ezzel a technikával lehet megbízhatóan kifejezni, és ezáltal válik Atanacković művészete hitelessé és közvetlenné.

Presse art alkotásaiban a képzőművészet egyik legbensőségesebb problémáját véljük felfedezni, a kép viszonyát saját anyagához, vagyis azokhoz az anyagokhoz, amelyekből és amelyek segítségével létrejött.

„Mindenki azt hiszi, hogy ő is meg tudja csinálni” — írta Aragon Braque és Picasso ragasztott kompozícióiról. Nagyon jól tudta, hogy hiába adott mindenkinek ez a kifejezési lehetőség, amelyhez nem kell okvetlenül mintázni vagy festeni tudni, de még komolyabb rajztudást sem igényel, a sok felesleges, mindennapjainkat elárasztó kacat között azonban csak az talál műként is elfogadható kollázsához kelléket, aki *valamihez* éppen megfelelő anyagot keres. Anna Atanacković ezt megtalálta a mai ember gondolkodás- és érzésvilágát állandóan bombázó képeslapok, magazinok gyakran hazug, bárgyú tartalmakat sugalmazó reklámdarabjaiban. Ezeket, vagy még inkább ezek elrendezésével, a ragasztott síkok egymáson átbukdácsoló sokaságával létre tud hozni olyan drámai csomópontokat, amelyek nélkülözhetetlenek a szemlélő figyelmének megragadásában. Az ötletszerűen (vagy inkább nagyon is előre megfontolt szándékkal) kitépdesett reklámdarabkák, a fogyasztói társadalom szimbólumai, Atanacković elrendezésében önmaguk ellentétébe csapnak át, az ombertől elidőgenedett, tökéletesnek igazán nem mondható élet jelképévé válnak.

Kollázsainak anyaga egyúttal témája is. Felragasztott papírjainak felülethatásai önmagukban is elég mozgalmasak. Ezekhez a nyugtalanságot kiváltó technikai fogásokhoz azonban Atanacković, soha nem tolatkodóan, párosítja a ragasztó vagy festék keltette hatást is, amely szintén képes szervesen beleépülni a reklámképekből összetépdesett kompozíciókba. Ezek a szándékosan láthatóvá tett foltok már képzőművészeti funkcióval is bírnak.

Atanacković kollázsai az egyénileg értelmezett és átalakított valóságot tükrözik. Számára azonban a valóság nem az elrejtett igazság (kétsé-

ges kimenetelű) feltárását, kihámozását jelenti, hanem alkotásain visszavetlik kisbetűs, hangsúlyozottan kisbetűs valósággá.

Kompozíciói egy igen érdekes paradoxont is magukba rejtenek. Ezek a ragasztott képek ugyanis annak ellenére, hogy a mindennapi vagy a mindennapinak vélt élet képeiből, kitépett darabkáiból tevődnek össze, közvetlen kapcsolatba tudják hozni a képzőművészetet az aktuális történéssel, anélkül, hogy annak egyes jeleneteit ábrázolnák vagy illusztrálnák. Az árukkal tömött világ egészére utal, amelyben a dolgokat és embereket a kereskedelem, a reklám kapcsolja össze — ebben Atanacković tevékenysége igen laza asszociációval ugyan, de a Kurt Schwitters által kialakított saját világegyetemre, a „merzművészetre” emlékeztet. Puding, krém, müleves, konzerv, sajt, Nivea és Coca-Cola — ebből áll a világ?

Nem mondhatjuk, hogy ezek a papírdarabok csupán azért kerültek fel a képre, mert csakis belőlük állítható össze tökéletes kompozíció. Itt a mindennapi életre asszociáló nyomasztóan kisszerű kellékek képeit vagyunk kénytelenek viszontlátni, szépen kisimítva, kartonra ragasztva, gondosan eltéve az örökkévalóság számára, mint holmi dokumentumot, leltárt. Hogy mindennapi életünk kis zugainak, szerves tartozékainak ilyen derűs nyilvánosság elé tárása kedélyes, gunyoros, keserű vagy mindez egyszerre, annak eldöntése a nézőre vár.

Anna Atanacković e tárlatával bebizonyította, hogy hibátlanul ízléses, egyéni ikonográfiájával, mindenkifelett derűs művészetével képzőművészeti életünk kétségkívül érdekes, üde színfoltja.

NÁRAY Éva

MONOGRÁFIA ŠUTEJRŐL

Zvonko Marković: Šutej — crteži. Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb, 1981.

Miroslav Šutej hasonló szerepet tölt be nálunk mint Paul Klee a modern európai művészet történetében. Lazán kapcsolódik mindahhoz, ami általános és egy igen sokágú, mégis mélységesen egyéni utat jár. Aki írni próbál róla, csak komoly erőfeszítés árán tud kicsapni abból a szikár, mégis kényszerítő tautológiából, hogy Šutej művészete egyszerűen šuteji. Ha jól odafigyelünk, látnunk kell, hogy az op arthoz fűződő viszonya hajszálvékony, a kinetizmus alapeszméiből valami egészen újat csinált, az újfigurációban nagyon sajátos, a transzavantgarde-nak pedig csak a hangulatával és nem erősen vitatható lényegével kacérkodik. Talán egyetlen közkeletű általánosság érvényes rá, az, hogy művészete — mint a legnagyobbaké — nem szabály, hanem kivétel.

Képeit nézve nagy a csábítás, hogy tovább fokozzuk az elmondot-